

HOLANDSKA DEVICA

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Objavlivanje ove knjige podržao je
Holandski fond za književnost.

This book was published with the support
of The Dutch Foundation for Literature.

HOLANDSKA DEVICA

Marente de Mor

S holandskog prevela
Jelica Novaković-Lopušina

Naslov originala
Marente de Moor:
DE NEDERLANDSE MAAGD

Copyright © 2010 by Marente de Moor,
Amsterdam, Em. Querido's Uitgeverij B.V.
Copyright © 2017. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Lektor
Vesna Đukić

Štampa
Artprint Media, Novi Sad

Prvo izdanje

Knjiga je složena
tipografskim pismom
Janson Text

ISBN: 978-86-86059-90-1

Smederevo, 2017.

www.heliks.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

*A braggart, a rogue, a villain, that fights by the book of arithmetic
Why the devil came you between us? I was hurt under your arm.*

Shakespeare, *Romeo and Juliet*

Taj razmetljivac, lupež, nitkov borio se po pravilima aritmetike
Kog si đavola dolazio među nas? Ranjen sam ispod tvoje ruke*

Šekspir, *Romeo i Julija*, čin 3, scena 1, strana 5.

* U prevodu Živojina Simića i Sime Pandurovića. (*Prim. prev.*)

PRVI DEO

Mastriht, 10. septembar 1936.

Dragi Egone,

Za ovo pismo nije potrebna markica, i sigurno neće ostati nepročitano budući da ga šaljem po svojoj ćerki koja će se postarati da ga otvoriš. Lični odgovor već odavno ne očekujem, ali mi srce likuje pri pomisli da ćeš upoznati meni najmilije stvorenje. Janu, rođenu u vreme koje si ti nazvao promašenim. Takođe znam da ćeš se zbog toga smejati, ciničnim grobotom nekog ko je zaboravio čemu je njegov smeh upućen. O ironije, da baš moju ćerku obuzme ta ludaka strast koju ti nazivaš životnim umećem, životnim umećem ubijanja. Potpuno me je rastrojila. Zar je stvarno istina da zemlja na kojoj je besneo rat jedino može iznedriti borbu? Sa izvesnim ustezanjem otkriću ti da je Jana začeta na poprištu bitke. Jesam li time počinio skrnavljenje? To mi nije bila namera. Zemlja je tad već odisala mirom. Više nije bilo vidljivih tragova, rane su se

bile zacelile, trava gusto izrasla. Bila je meka i sveže je mirisala. Mirisom nepokolebljivog života.

Nije bilo onako toplo kao tada. Tada niko nije shvatao odakle odjednom ona vrelina; od užarenog sunca ili od zemlje iz koje beše isparavala sveža krv. Možda se čak i nije radilo o istom mestu, ali je svakako bilo mesto pogodno za buđenje novog života u toplokrvnoj ženi koja se kasnije, kada se slegla prašina, zanavek zaogrнула mrtvačkom bladnoćom.

Naravno, bio sam tamo s drugim ciljem, to nisam zaboravio. Veruj mi, zaista sam tragao. Ispitivao sam seljake, kovače, kočijaše. Niko nije mogao ništa da mi kaže. Sve sam ti objasnio, ali tebi to nije bilo vredno odgovora. Učinio sam sve što je bilo u mojoj moći. Nisam našao tvoju kobilu.

Sada moja kći deli tvoju strast prema mačevanju. Pokušavao sam da je odvratim. Možeš misliti, nije bilo šanse. Ona je devojkakakva se češće viđa u današnje vreme, nije joj jedini cilj da postane žena. Moje svojeglavo luče. Shvataš li da boću da izgladim odnose s tobom? Pre svega ti, kao učitelju, nudim verovatno najbolju učenicu koju si imao. Jana je zaista dobra! A zatim ti, prijatelju moj, nudim svoju sumnju koju sam ti uskratilo onda kad ti je bila najpotrebnija. Mnogi muškarci brane se sumnjom drugih muškaraca. Možda je mačevanje zaista preko potrebno umeće življenja u koje se ni najmanje ne razumem. U međuvremenu sam postao dovoljno mudar da priznam kako ništa ne mogu znati s izvesnošću.

To još nije sve. Možda će te, kad se budeš oporavio od svoje zlurdosti, oraspoložiti saznanje da sam se udubio u mačevalačko umeće. Ne, nisam nikad uzео oružje u ruku, ne mora se lekar razboleti kako bi postavio dijagnozu. Dok nisam nabasao na ovu graviru, nisam ni u snu pomišljao da pošaljem Janu kod tebe. Ali došlo je do preokreta. Dobro je pogledaj, molim te. Uzeta je iz retkog izdanja „Nizozemskih stihova“ pesnika Brederoa.

„O novi mačevaóe! veština ti je tako prefinjena / S umećem mudrim snaga ti je sjedinjena“

Ova gravira ne predstavlja samo kuriozitet. To je zaboravljeno znanje koje može spasti živote. Ako želiš, možeš saznati više o tome. O samoj metodi, sjajno ilustrovanoj, naravno. U rukavicama sam listao u jednoj pustoj amsterdamskoj biblioteci, pravio zabeleške. Čudesna knjiga. To je nauka o mačevanju. Nazivaju to tajnom, skrivenim znanjem o neranjivosti. Ali manimo se misterija, ti znaš šta ja o tome mislim. Naprosto je reč o umeću ostajanja nedirnutim – svakako nije jednostavna materija, ali se da proučiti. Učini to, Egone. Čuvaj sebe, svoju zemlju, što se mene tiče i čitav svet od još većeg jada. Moja kći je stara koliko i mir. Stara je koliko i ti kada si odlučio da se prijaviš u vojsku. Nadam se, ne, čvrsto verujem da

1

Moglo bi se reći da je Fon Betiher unakažen, ali nakon nedelju dana već više nisam primećivala njegov ožiljak. Toliko se brzo čovek navikne na spoljne nedostatke. Čak i oni stravično unakaženi mogu biti srećni u ljubavi ukoliko nađu nekog ko na prvi pogled uopšte ne mari za simetriju. Većina ljudi, međutim, ima tu osobinu da u inat prirodi deli stvari na polovine koje moraju biti identične.

Egon fon Betiher bio je lep, ružan je bio njegov ožiljak. Radilo se o neurednoj rani nanetoj tupim oružjem u nesigurnoj ruci. Pošto mi ništa nije bilo nagovešteno, upoznao me je kao prepadnutu devojkicu. Bilo mi je osamnaest godina kada sam, pretoplo obučena, sišla s voza, s prvog putovanja u inostranstvo. Matriht–Ahen nije nikakva razdaljina. Otac me je ispratio. Još ga vidim kako stoji pod prozorom vagona, začuđujuće mali i mršav, dok mu se iza leđa izdižu stubovi pare. Smešno je poskočio kad je otpravnik vozova s dva udarca čekićem dao znak za otpuštanje kočnica. Pokraj nas su promicali crveni vagoni iz rudnika, iza njih kompozicija stočnih vagona, i u toj buci mukanja i kloparanja, moj otac je postajao sve manji, dok nije nestao u okuci. Nema se

tu šta pitati, samo treba otići. U njegovom monologu, jednog dana posle večere, nije bilo prostora čak ni za disanje. Reč je bila o starom prijatelju, nekadašnjem dobrom prijatelju, još uvek dobrom učitelju. Elem, da budemo iskreni, znali smo da moramo zgrabiti ovu priliku kako bih nešto postigla u ovom sportu, ili sam možda htela da radim u domaćinstvu, e pa, shvati to kao raspust, kao nekoliko nedelja mačevanja u lepoj Rajnskoj oblasti.

Te dve stanice delilo je četrdeset kilometara, dvojicu starih prijatelja dvadeset godina. Na peronu u Ahenu, Fon Betiher je gledao na drugu stranu. Znao je da ću mu ja prići, takav je to bio čovek. A ja sam zaista odmah shvatila da on mora biti onaj preplanuli gorostas s mlečnobelim filcanim šeširrom. Uz šešir nije nosio odelo, samo pamučnu majicu i vrstu mornarskih pantalona, onih sa širokim pojasom u struku. Veoma moderno. A ja, ćerka, u prepravljenoj ravnoj haljini bez rukava. Kad mi je okrenuo svoj rasparani obraz, ustuknula sam. Divlje meso s godinama je izbledelo ali je još uvek bilo ružičasto. Mislim da ga je zamorila moja zaprepašćenost, taj pogled je svakako češće viđao. Skrenuo je oči na moje grudi. Zgrabila sam medaljon kako bih prikrila ono što se u takvoj haljini ionako jedva nazire.

„To je to?“

Mislio je na prtljag. Gužvao je svoju torbu, opipavao je koliko imam oružja. Kofer sam morala sama da nosim. Slatka zamisao koju sam imala o svom učitelju pre nego što sam ga upoznala, veoma je brzo iščilela.

Ta zamisao nastala je na osnovu jedne mutne fotografije iz našeg porodičnog albuma. Dvojica muškaraca, jedan ozbiljan, drugi pometen. Dole je stajalo: januar 1915.

„Ovo sam ja“, rekao je moj otac pokazujući na ozbiljnom

muškarca. A za onog drugog, na kome se samo video otkopčani kaput i šubara: „Ovo je tvoj učitelj.“

Mojim prijateljicama se fotografija veoma dopala. Nejasni obrisi lica dali su se zamisliti. Bio je snažan i galantan, to je bilo bitno, i imao je posed na kojem sam mogla da zevzečim, biće to kao na filmu. Videla sam samo iznurenog čoveka bez oružja. Iznad kreveta mi nisu visili Gari Kuper niti Klark Gejbl, već braća Nadi. Jedinstvena fotografija koju nigde više nisam mogla da nađem: Aldo i Nedo, olimpijski heroji, obojica dešnjaci, salutiraju pred borbu. Mačevaocce ne fotografiju često u ovoj pozi. Ovde su još uvek sučeljeni u istom stavu, njihova kao sveća prava tela deli rastojanje od tačno četiri metra, obojica drže sečivo pred nepokrivenim licem. Na fotografiji se čini kao da čelikom svog oružja uzimaju jedan drugom meru, međutim, kod takmičenja takav ritual salutiranja nikad ne traje dugo. Ne onako dugo kao nekad, kad su suparnici u dvoboju po poslednji put posmatrali život u očima onog drugog.

Gospodin Egon fon Betiher dobio je lice zahvaljujući *Ratu i miru*, knjizi koju sam ponela i u koju sam stavila njegovu fotografiju kao obeleživač stranica. Kad bih otvorila knjigu, umicao mi je isto kao i objektivu pred kojim je mrdnuo. Kad bih krenula da čitam, dobijao je obličje. U magli zamućenog ovekovječanja izgubio je bio svoj ponos. Zapravo nije imao na glavi šubaru već dvorogi šešir, na ramenima zlatne epolete, o levom boku sablju u crvenoj kaniji. U to sam bila sigurna. U vozu sam pokušala da užurbano nastavim s čitanjem, ali mi je pažnju odvlačilo zurenje jednog saputnika. Svaki put kad bih podigla pogled, on je svoj skretao u stranu. Pročitala bih nekoliko rečenica, a onda bih opet osetila kako mi njegov napaljeni pogled prelazi preko tela odbijajući se o

okno kupea, i stala bih da čitam još brže. Preskakala sam čitave pasuse da bih stigla tamo gde sam želela: do poljupca Bolkonskog i Nataše. Stigla sam do njega taman na vreme, kad smo ulazili u tunel. Saputnik je nestao. Fotografiju sam sklonila. Nije mi trebalo lice, svog Bolkonskog ću prepoznati među hiljadama. Tog poznog letnjeg dana 1936. on je bio najnaočitiji od svih muškaraca na ahenskoj stanici. Izbliza se ispostavilo da je unakažena baraba koja me je pustila da sama utovarim kofer u automobil.

„Da li vam je otac rekao koja je zamisao posredi?“ , upitao je.

„Jeste, gospodine.“

Nije, dakle. Nisam imala pojma o čemu priča. Moja zamisao je bila da naučim bolje da se mačujem, ali moj otac je učitelja poznao iz prošlosti koja neće zadugo ostati nerasvetljena. Nemač, plemić, vlasnik poseda Raren. Moja majka je uz jecaje odmahivala glavom kad je čula. Drugačiju reakciju nismo ni očekivali. Sveštenik ju je upozorio na naciste koji, navodno, loše postupaju s katolicima. Otac je rekao kako ne treba da dozvoli da je tako huškaju. Iskreno rečeno, ja na to nisam obraćala pažnju. Nacisti su za mene bili nepoznanica. Ali je zato Fon Betiher bio nezaobilazan. Odvezao me je iz grada razlokanim serpentinama, ne koristeći kočnice; kad je menjao brzine, šakom me je grubo udario o nogu, i da nisam sedela iskošeno u njegovom kabrioletu, desnim kolenom bi se naslanjao na moje. Nije se oblačio u skladu sa svojim godinama. Moj otac bi rekao: kicoš.

„Tu smo“, bila je treća rečenica koju mi je uputio nakon barem sat vremena vožnje. Pred kapijom je tako naglo zakočio da sam poletela sa sedišta. Zalupio je vrata za sobom, žustro zakoračio prema kapiji, uz škripu je otvorio, vratio se

sokom do kola, nagazivši na gas krenuo prilaznim putem, i onda opet izašao da zatvori kapiju. Između precvetalih kestena uz prilazni put najpre sam videla stari krovni tornjić koji se koristio kao golubarnik. Trebalo mi je nedelju dana da se naviknem i neometano spavam uprkos trupkanju i gugutanju. Nakon toga sam ležala budna od mnogo većeg nemira.

Kad sučeliš dva ogledala, ona se ogledaju jedno u drugom. Sve manja i nejasnija, ali nijedno neće ustuknuti pred onim drugim. Tako je to i s nekim sećanjima. Ne mogu uzmaći prvom utisku, koji sadrži starije sećanje. Pred Novu godinu sam u bioskopu gledala film *The Old Dark House*, s Borisom Karlofom, poznatim kao Frankenštajn, u glavnoj ulozi. Prepoznala sam Raren iz tog filma, ili mi je makar tada ličio na to imanje. Već tad sam znala da ću u sećanju uvek videti kuću iz tog filma, da će prozori uvek biti otvoreni, s razlepršanim zavesama, da će ogledala ostati razbijena, a puzavica oko ulaznih vrata sasušena.

2

Ulazna vrata ličila su na poklopac mrtvačkog sanduka. Naravno da sam preterivala, ali kad me je Fon Betiher ostavio pred zatvorenim vratima pošto je zaboravio nešto u kolima, kuća me je pre svega zapahnula usamljenošću, i obrnuto. Za tih nekoliko minuta zurila sam u crni lak, potamnili zvekir i srebrne čavle, onda su se vrata otvorila i na pragu se pojavio čovečuljak, još i mrtvački bled. Nije rekao ništa. Izgledao je kao da je s neke dagerotipije, iz vremena kada su ljudi imali strahopoštovanje prema iznenadnom ovekovječanju: prebledeli, prikovani za zemlju, s pogledom u beskonačno.

„Hajncu, gde si“, povikao je Fon Betiher iz daljine. „Trebalo podmazati kapiju. Još malo pa neću moći da je zatvorim. Gde je Leni?“

Čovečuljak stade u stav mirno, uze mi kofer iz ruke i pročišta grlo. „U postelji. Ne brinite, obećala je da će pre ručka opet biti na nogama.“

„Ovo je Jana, nova učenica. Sećaš se priče?“

„Mogu da pristavim čaj“, rekao je Hajnc, ali me nije udostojio pogleda.

„Povedi devojku gore. Za promenu ne bih da me danas iko ometa.“ A onda iznenada, uz osmeh: „Osim vas!“

Mislio je na bernardinca i jednog manjeg psa, koji su čekali u predvorju. Na njegove radosne pokrete počeli su da vrte zadnjicama. Makar nešto. Iako kod kuće nismo držali pse, ostavljali su na mene prisan utisak. Budući nemušte, životinje naprosto ne mogu biti strane. Veliki pas je načas prihvatio maženje, a onda je otrčao u vrt gde je obema prednjim šapama istovremeno stao da lupka o zemlju ne bi li svog gazdu podstakao na igru. Ostala sam s Hajncom. Morao je nešto da kaže: „Mi, ovde, još nemamo telefon.“ Ispruženim kažiprstom pokazao je napolje. „Žice idu glavnim putem na sever i ne skreću na ovu stranu. U selu već u svakoj ulici ima bandera, ali gazda ne mari. Ovde ne dolazi mnogo ljudi. To da znate. Osim mesara i studenata ovde nikad nemamo posete.“

Časovnik u predvorju nije radio. Kasnije ću primetiti da je u Rarenu bilo mnogo satova koji nisu radili, i da je bilo ormana bez ičega unutra. Kao da je sve postavljeno reda radi. Konceptija enterijera oslanjala se na dve misli: rustikalnost i prohujalu otmenost. Živelo se samo u zadimljenoj kuhinji gde su o gredama visile kuke za meso i lonci koji su se mnogo koristili, isto kao i grubo tesani trpezarijski sto, kao stvoren za nalakćivanje. U otmenom delu kuće vladala je tišina koja je bila izričito naglašena s obzirom na to da je sve veoma glasno odzvanjalo ukoliko bi se neko odvažio da kroči tamo. Sporadične pokrete pratila je zaglušujuća škripa svekolike drvne građe: pragova, podova i nameštaja. Nikome se nije mililo to škripanje te stoga u tim odajama nije lebdeo dim već prašina.

Fon Betiher je u pratnji pasa opet bahato ušao u predvorje. „Odvedi devojku u sobu na tavanu, a ovu dvojicu, i Gustava, u moju radnu sobu.“

„Gustava nikako da uhvatim, gospodine.“

„Što ne probaš s keksom. Kunići ga obožavaju.“

Jesam li ja to dobro razumela? Za svoje poznavanje nemačkog imala sam da zahvalim letima provedenim kod tetke u Kerkradeu. Nemce smo tamo nazivali Prusima. Moja tetka je prodavala kafu u zrnu, u ulici koja je čitavom svojom dužinom bila podeljena na dve zemlje. Na našem delu se Nova ulica zvala *Nieuwstraat*, a preko puta *Neustrasse*. Njene su mušterije nogama stajale u Nemačkoj dok su rukama kupovale u Holandiji. Nije bilo potrebe za jezičkom granicom. Svi su govorili dijalektom ripuarskih Franaka koji su u petom veku svoje otegnute glasove proveli kroz Rajnsku oblast poput karavana.

Bilo mi je pet godina, nosila sam u kecelji šunku za jednog Prusa koji je bio naručio *sjink*. „Da si se odmah vratila!“ Sećam se velike gužve. Šunka je postajala sve teža. Dva pijana mamlaza pokazivala su na moje krilo, grohotom se smejući. Tako mlada a već napumpana... Zalutala sam. Nakon tri sata našli su me u bašti jedne nemačke kuće, još uvek sam nosila šunku. Vlasnica me je videla kako se usredsređeno igram, to je sve što preostaje predškolskom detetu u takvoj situaciji. Kad me je Nemica pozvala, potrčala sam joj u naručje. Govorila je jezikom moje tetke, narečjem Kerkradea – *Kirchbroädsch* – koje je zbog svog tonaliteta uvek zvučalo iznenađeno i uvređeno: *Ey, doe kling engelsje... weë bis doe dan?* Hej, ti mali anđele, čija si? Posle tog izleta preko granice vraćala sam se sa svakog letnjeg raspusta otežući ripuarski, na užas moje majke koja je sve moje germanizme zamenjivala mastrihtskim romanizmima.

Kunići ga obožavaju. *Kaninchen sind davon verrückt*. Kušala sam te reči penjući se za Hajncom na tavan. Stepenice su nas nosile kao stara tovarna životinja, ječeći od odmorišta do odmorišta. Tu bi sluga svaki put zastao, spustio kofer, hvatao se za sledeći rukohvat i nastavljao da škripi, stepenik po stepenik.

„Da li se već dugo mačujete?“

„Od olimpijade.“

Hajnc se okrenu naboranog čela. Mislio je na Olimpijske igre u Berlinu koje su se završile pre nekoliko nedelja.

„Mislim na igre iz 1928, u Amsterdamu.“

„A, tako. Trebalo je da vidite našu olimpijadu. Olimpijada nad olimpijadama. Bila je štafeta s olimpijskom vatrom. A za mačevaoce su smislili električni sistem pomoću kojeg se moglo videti kad postignu poen.“

Na svakom spratu sam pogledom tražila dnevnu svetlost, ali bilo je samo hodnika sa zatvorenim vratima s obe strane. Što smo se više peli, to je miris postajao sablasniji. Nije to bio smrad, već zadah nekorišćenih prostorija. Svojevremeno je ova kuća sagrađena za život, dovoljno razgranat za popunjavanje deset soba, kuhinje i balske sale. Stepenice su nosile mladog domaćina koji je svoju mladu nosio na sprat, niz gelender su se spuštala deca, ali prošle su decenije, uz stepenice se pelo ali povremeno poneko više nije silazio živ, zamračena je koja soba, utihnuo je sprat, pa onda sledeći, pa onaj ispod njega, dok se sve nije stišalo do poslednjeg stepenika. Ova kuća je dugo stajala prazna, osećala sam to. Neke kuće se više nikad ne oporave od toga. Krećenje ne pomaže, kao što napuštena žena biva još neutešnija kad se dotera. Bolje sve ostaviti kako jeste: naprsline, mazarije, masni otisak šake koja je u žurbi između večere i bala potražila oslonac, rasklimatanu

kvaku na zalupljenim vratima. Tapete na potkrovlju visile su u fronclama. Da li je tu ostala zaključana mačka, dete? Bilo je zagušljivo i toplo.

„Živi li Fon Betiher oduvek ovde?“

„Ne.“ Hajnc je spustio moj kofer kraj malih vrata i potražio ključ u svom svežnju. „Poreklom je iz Kenigsberga. Posle rata se najpre preselio u Frankfurt, onda je došao ovde. Zapravo, vas se te stvari ne tiču.“

Soba i nije bila tako loša, bila je sunčana i imala mali balkon. Maslinastozelene tapete, visok francuski ležaj, radni sto s mastionicom, petrolejsku peć. Gugutanje se čulo veoma blizu. Hajnc otvori balkonska vrata, dva se goluba naglo okrenuše u letu.

„Moram brzo dalje“, reče, napuštajući sobu unatraške. „Ne mogu sad više ništa da učinim za vas, moja žena će vam kasnije doneti nešto za jelo. Možete se umiti na kraju hodnika, tamo ima vode.“

Stuštio se se niz stepenice, ostavljajući me s pticama. Počela sam s raspakivanjem kofera. Plakar je bio ispunjen prašinom, žrtvovala sam jednu soknu kako bih je pokupila. Ovaj prostor sam morala popuniti svojim sirotinjskim pinklama, da me ne bi bio maler. Sasušena muva na noćnom ormariću, umrla tokom besciljnog lutanja: za bacanje. Na njeno mesto stavila sam *Rat i mir*, torbu s opremom u ugao, kaput na čiviluk. Na dnu kofera našla sam kovertu. Velikog formata, od čvrstog kartona. Na prednjoj strani bilo je samo ime primaoca: *Herr Egon von Bötticher*. Ime poput šamara. Otišla sam na sunčevu svetlost ali je karton bio nepropusan.

Naravno da me je koprkalo. Da sam tada pročitala pismo, sve bi možda išlo drugačijim tokom. Ali iskustvo nas uči da otkriće nije vredno truda. Uzbudljiva očekivanja koja ti vilene

po glavi dok na pari otvaraš koverat, isparavaju pri pogledu na samo pismo. Nekoliko saopštenja o tuđem dosadnom životu, šta da radiš s tim.

Posle gledaj kako sve to ponovo da zalepiš, opterećena iskrzanim ivicama, živicima i stidom. Odložila sam, dakle, pismo na stranu.

Iz vrta se čulo prigušeno psovanje. Preko travnjaka klijzila je senka čoveka s uzicom na kojoj je bilo nešto nalik na loptu koja nije htela da se kotrlja. Bio je to Hajnc s najvećim kunićem koga sam ikad videla. Još jednom dobro osmotrih. Jeste, bio je to pravi kunić. Zaista ogromne uši, ogromne šape koje nisu umele da prave korake već samo pokoji skok, ustranu, unazad. Hajnc nije imao mnogo strpljenja s njim. Osvrnuo se oko sebe, a onda je šutnuo životinju. Upravo u trenutku kad sam se zapitala ima li u ovoj kući stvari koje se normalno odvijaju, poslušno ili makar ljubazno, neko mi je zakucalo na vrata. Kad sam otvorila vrata, obe smo se prepale, i žena na hodniku i ja. Ne, nije to bila ona, imala je širi nos od moje tetke, i plave oči. Što se ostalog tiče, poletela bih joj u zagrljaj da nije nosila prepunjen poslužavnik. Nije me se ticalo kakvom će se kasnije ispostaviti, tog trenutka sam odlučila da je simpatična.

„Zdravo, ćero, ja sam Leni.“

Nogom je zatvorila vrata i stavila poslužavnik na sto. Videla sam sendviče s kobasicom i knedle sa šećerom u prahu, ali se nisam usuđivala da navalim. Leni uze stolicu i sede kraj prozora oslonivši se na svoja velika kolena. Duboko je uzdahnula.

„Vidi gde si, kao krpu su te tutnuli na tavan.“

„Fina je soba.“

„Ma kakvi, smrdi na golubja govna. To je veoma nezdrav vazduh.“

„Ne osećam ga.“

„Onda jedi, dok ne počneš da ga osećaš.“

Kad se smejala, sve se na njoj treslo – obrazi, grudi, stomak, nadlaktice koje su virile iz zavrnutih rukava. Verovatno bi joj se i guzovi smejali da nije sedela na njima. Navalila sam na hranu.

„Gazda je čudna zverka“, reče ona iznebuha. „Ne gledaj me tako, valjda si i sama primetila. Kad je kupio Raren, već smo šestu sezonu bili bez posla. Oduvek smo radili kod Lamberca, onoga što pravi kolače. Kad smo se našli na ulici, ponadali smo se da će Filips otvoriti fabriku. Te glasine su, naime, kolale već pet godina. Hajnc je smatrao da ne вреди dalje čekati. Otad smo u službi kod Fon Betihera. Čudna zverka.“

Uspravila se i počela da šapuće. „Jesi li mu videla obraz? Sa svih strana je nagrđen. Dve su rane u pitanju, jedna iz rata, druga iz poslova kojima se bavi. Dobro pogledaj, vise mu čitave krpe. A onda ona njegova noga!“

Prasnuh u smeh, gledala je kao da joj je neko servirao pogrešno jelo. „Stvarno nije za gledanje, moraš da priznaš.“

„Imam pismo za njega, od mog oca. Možete li da mu ga predate?“

Mršteći se, zgrabila je kovertu. „Veliko pismo. O čemu se radi?“

Slegnula sam ramenima. Vratila je kovertu na sto.

„Bolje sačekaj još malo. Ono drugo pismo tvog oca, koje stiže pre nekog vremena, vidno ga je uzdrvalo. Nije više bio sav svoj. Čas se trijumfalno šekćao po kući, čas je besneo ni zbog čega. Poremetio ga je i telegram koji je zatim usledio, u kojem je najavljen tvoj dolazak. Ne moram da znam

detalje. Njegova zlovolja je njegova stvar, makar se iskaljivao na Hajncu i meni. Da sam na tvom mestu, ja bih malo sačekala s predajom ako bih htela da imam prijatne časove, s normalnom komunikacijom.“

Kod poslednjih rečenica njen je glas promenio modulaciju, kao klatno u padu. Shvatila sam da moja prisnost s ovom ženom ne potiče samo od njenog izgleda. Govorila je tim iznenađenim i uvređenim pograničnim franačkim narečjem. Ako me išta bude snašlo u Rarenu, uhvatiću se za nju kao zalutalo dete. Zajedno smo zurile u nemarni lekarski rukopis mog oca, kojim se na uputima škrabaju pretpostavke, kao da se presuda tako lakše podnosi.

3

Moj otac je rado pravio beleške. Nosio je olovčice kako bi snabdeo dan fusnotama. Na računima kod pekara: *samo brojevi blizanci*?! U novinama: *argumentum ad misericordiam*. Na vodokotliću klozeta: *dovoljno je povući napola*. „Čekaj časkom“, često je govorio. Onda bi poskočio i ozarilo bi ga dobro raspoloženje. Mnoga očeva otkrića započinjala su sa: „Čekaj časkom!“ Otpočinjao bi s popravljanjem radio-aparata, a završavao s ponovnim otkrivanjem otopona. Ili bi na brežuljku Sint PETERSBERG pronašao nov fosil mahovnjaka za koji bi se posle ispostavilo da je zapravo polovina starog znanca. Kao pristalica nemonotone logike pre svega je ispravljao samog sebe. Kuća nam se punila kakografijama. Na vodokotlić je dodato objašnjenje: = *circa dve sekunde*. U krajnjoj liniji, spolja se nije moglo videti koliko ima vode. Nije u pitanju bilo soljenje pameti. On je naprosto otkrio da je vodokotlić prevelik za svoju svrhu. Čitave večeri provodio je pišući u haotične hrpe tankih svezaka i precrtavajući napisano. Kad ih više nije bilo, nisu mu čak ni nedostajale. „Opet koji problem manje“, govorila je majka dok bi hartija tinjala u kaminu. Čitavog života rukovodila se sudovima. Donosila ih je munjevito, što

je prednost koju vernici imaju nad naučnicima. Šta li su njih dvoje ikad videli jedno u drugom? Izgleda da je moja majka postala toliki vernik nakon mog rođenja. Čitavih nedelju dana nakon porođaja ležala je budna u krevetu, ubeđena da ne mora da spava pošto je već mrtva. Nije imala želje da doji svoje dete. Kad bi me doneli na podoj, hvatala ju je panika da će me zaraziti smrću. Izmuzavanje ju je teralo na povraćanje. „Zar ne osećaš da smrdi?“, frknula bi na zaprepašćenu babicu, „to mleko se odavno ukvarilo!“ Na kraju je tetka pozvala popa koji je moju majku uspavao molitvom. „Od tog trenutka budio sam se kraj potpuno nepoznate žene“, rekao je otac, „koja je igrom slučaja bila tvoja majka.“

Bio je to poprilično loš brak. Služavke su dolazile i odlazile, njihov odlazak je uvek najavljivan majčinim plačem. Kad bih je čula kako histeriše, znala sam da dolazi nova služavka. Ni moj otac nije bio cvečka. Nekoliko puta ga je komšiluk video kao napušta kuću s ogromnim koferom koji se tako veselo njihao da je bilo jasno da je prazan. Bitna je bila poruka: „Tvoja majka i ja se razvodimo.“ Na kraju su mene poslali u Ahen s tim koferom, ali prvi put kad je otac s njim prešao preko praga, ja sam pošla da ga ispratim, a on mi je ispričao o ratu.

Godine 1914. prekinuo je studije na državnom univerzitetu u Amsterdamu kako bi se stavio u službu Crvenog krsta u svom rodnom gradu. Nije to smatrao junaštvom. Negovanje ranjenih donosilo mu je jedinstveno praktično iskustvo i spasavalo ga mobilizacije. Front se, međutim, toliko brzo pomerao na jug da je u bolnicama Mastrihta ubrzo zavladao dosada. Pola godine kasnije moj se otac opet našao u vozu za Amsterdam. Morao je da nastavi studije da bi dobio lekarsku diplomu, što je u ono vreme bio vrhunski domet

nakon završene više građanske škole. Želeo je da doktorira, a pride i da položi državni ispit. Međutim, onda sam ja stupila na scenu. U mastrihtskom predgrađu Vejk ukazao se slobodan lekarski stan. Španski grip došao je i prošao, posle su uglavnom stizale žrtve saobraćajnih nesreća. U gradu bez signalizacije, broj motornih vozila udvostručavao se skoro svake godine. Svako je terao po svome. Autobusi autobuskih preduzeća, koja su osim s tramvajskim preduzećima i međusobno bila u konkurenciji, vozili su bezobzirno. Otac je stravične povrede poznavao još iz rata. Kao kućni lekar bavio se samo rehabilitacijom. Gospodin Bonom dospeo je pod kola braće Kerkhofs, i svoj fantomski bol odagnavao je pićem u kafani. Moj otac je otišao po njega kad se gazda kafane požalio na smrad.

„Tata?“

„Mmmm...“

„Kad će gospodinu Bonomu opet izrasti noga?“

„Nikad. Možda će i ona druga uskoro da mu otpadne.“

„Žak! Uzdrži se.“

Bez majke bih verovatno postala veoma čudno dete. Ona je bdela nad mirom i rutinom u kući. Otac nije propuštao dan a da ne smisli nešto novo. Letnji vašar u opštini Bek, pravljenje grnčarije u prolazu Prekheren, zatvaranje bakine koze u bakinu spavaću sobu, plašenje prolaznika iza gradske kapije Helport uzvikivanjem: „Bu!“ Za Božić mi je poklonio figuru kaluđera koji piša sok od jabuke kad mu se pritisne glava.

Sport ga nije interesovao. Ne znam zašto me je poveo u Amsterdam, na Olimpijske igre. Bili smo u gostima kod neke „tete“ koja je ličila na Klaru Bou. Na ulici je nosila beretku na crnoj kudravoj kosi i stavljala je upaljenu cigaretu za cigaretom među našminkane usne. Moj otac je uzbuđen

išao između nas dve. Kod jednog kioska častio nas je kokakolom. Najpre je on degustirao, skeptično: od čega li je, da li je pogodno za dame? Teta Klara Bou insistirala je tada da idemo da gledamo mačevanje. Ocu se ta ideja nimalo nije dopala. Ta takmičenja se čak nisu ni odvijala na samom stadionu već u nekoj susednoj hali, gde je kasnije izbila opšta tuča kad su gledaoci posle boks-meča krenuli sami da se pesniče. „Je l' vidiš“, upitao je otac, „borilački sportovi su zarazni. Činjenica da kavgađizijstvo prelazi na publiku dokaz je da se ne radi o sportu već o najobičnijoj tučnjavi.“ Teta Klara Bou ga je poljubila, što je bilo dovoljno da ga pogura ka ulazu. Znala je, naime, da će se mačevati jedna izuzetna sportistkinja: Helena Majer. Plavuša He, kako su je zvali Nemci. Filmska zvezda, poput tete Klare Bou.

Kad sam prvi put videla Majerovu, zapala sam u idolatriju od koje se devojkicama zavrti u glavi. Meni je bilo deset godina, njoj sedamnaest. Helena je bila poluboginja, neukročena skoro-žena koja je bacala u zasenak sve odrasle žene. Žene su po prvi put učestvovala na Igrama. A na koga je trebalo da se ugledam? Na one tetke u velikim pantalonama koje su na finišu trke na osam stotina metara popadale skoro mrtve od iscrpljenosti? Moj otac je protiv svoje volje bio posmatrač na tribini. Posmatrač dvoboja, ali i groznice koja mu je obuzimala ćerku. Uzalud je pokušavao da me odvрати. Kako god okreneš, te dame su valjda mogle da upotrebe svoju gipkost za nešto ženstvenije kao što je umetnički ples, klizanje na ledu ili gimnastika. Sa svojim lepim licima u kavezima od maski urlikale su poput životinja kad bi bile pogođene. Ne od bola, to su ublažavala ona smešna odela, već od straha. Da li sam se sećala petla Pontija koji je pobjegao i koga je baka šćepala za noge? Pluća samo što mu nisu pukla od kreštanja, pomislio

je da mu je kucnuo čas – a nama ga je svima bilo žao, zar ne? E, pa to ti se zove smrtni strah. Za to nije potreban bol, to nije igra. Nisam ga slušala. Istegla sam vrat gledajući. Nisam uopšte shvatala pravila igre. Amateri jedva da mogu da prate partiju mačevanja, čak ni sudiji nisu dovoljne njegove oči već mora da se osloni na sekundante. Pogled mi je bio prikovan za Helenu Majer, pobednicu. Otac je po običaju video samo žrtvu. Nastavio je da zanoveta o gubilištima i osvetoljubivoj svetini, ali Helena me je već bila preotela od njega. Kasnije će ona iskrsavati u mrežici moje maske, kad bih kretala u napad. Bila je nadmoćna u napadima. Čitavo njeno biće, od Ahilove tetive do vrška mača, težilo je da iz telesne visine od metra i sedamdeset osam centimetra i dužine sečiva od devedeset centimetra izvuče napad od barem tri metra.

Pre nego što smo krenuli natrag za Limburg, teta Klara Bou isplela mi je kosu u Heleninom stilu. Razdeljak na sredini, dve perece oko ušiju povezane trakom oko glave. Tako kosa nije padala u lice a ipak je preko nje mogla da se stavi maska. Tokom meča protiv Ulkersove, pletenice su se Majerovoj rasule u plavim bičevima po ramenima. Takva tevtonska divljakuša nije, naravno, mogla da izgubi. Što se mene tiče, ja sam bila tanana, za glavu niža – što nije prednost za mačevaoca – i brineta. Od tada više nikad nisam drugačije nosila kosu. Idiotski staromodno, smatrale su moje prijateljice koje su se svakog meseca podšišavale kako bi izgledale mačkasto.

Nakon Igara, otac je morao da popusti pred mojim smrknutim raspoloženjem. Nisam se žalila na sav glas, nisam pustila ni suzu, ali sam skoro godinu dana ostala ljuta. Skrivala sam se pod čebetom s Dimom i kolačima koje sam sama pekla. Svako veče povlačila sam se u svoju sobu s plehom,

zajedno sa mnom gojile su se i knjige, od mrvica koje su se sakupljale među stranicama. Kad me je otac konačno pozvao k sebi, na krilu mu je ležala mala mačevalačka bluza. „Za mog malog ljutog musketara.“ Tipično za mog oca, lekara: najpre se pobrinuo za zaštitu, za bluzu koja izgleda kao zavoj od gipsa. U gradu je pronašao školu mačevanja. Članarina je bila mala, a početnici su mogli da iznajmljuju opremu. Učitelj Luj, za koga ne znam da li je bio ovlašćen da koristi tu titulu, nije posedovao diplomu, bio je još veoma mlad i ljubakao se s kasirkom bioskopa Sinema Palas. Pozajmio mi je zarđali dečji floret. Svi su se u našoj maloj grupi mačevali zarđalim oružjem, što je bio dobar razlog da ne dozvoliš da te neko pogodi jer bi ti za sva vremena ostala braon fleka na lepoj bluzi. Tek za šesnaesti rođendan dobila sam svoj prvi floret za odrasle. Nakon časa, kad su svi već pošli kućama, Luj me je pozvao k sebi i teatralno izvukao očaravajuće oružje. To je bila prava stvar! Sečivo je delovalo novo; sjajno i savitljivo. Luj je raširio prste i videla sam naboranu, kožnu ručku.

„Hvataj.“

Uzela sam floret u ruku. Bio mi je taman. Drška se završavala na snažno pulsirajućoj veni mog zapešća.

„Nije ti prevelik?“

„Ne, sjajan je“, prošaptala sam.

„Još će se prilagoditi tvojoj šaci. Čelik je veoma krut, malo ću ga saviti za tebe.“

Napeto sam posmatrala kako je provukao oružje ispod donja cipele kako bi savio sečivo u luk.

„Ovako je bolje. Ovaj floret je tvoj ako mi tvoj otac učini jednu uslugu. Bitno je da ga to odmah pitaš. Mora se u kratkom roku i u potpunoj diskreciji. To važi i za tebe. Dakle, mala, jezičak za zube.“

Otac je nabrao čelo kad sam mu prenela poruku. Naravno da sam ga odmah pitala da li se radi o abortusu. Za onu Lujevu žensku iz bioskopa Palas, da li to ona hoće nečeg da se reši? Na tu moju insinuaciju otac je šokirano odmahnuo rukom. Otkud sam uopšte bila upućena u te stvari? A i bez obzira na to, još uvek nije bilo govora o tome da ću ja postati vlasnica floreta, kakva god da se protivusluga tražila. Mogao je Luj svašta da smisli. Otac je hteo da mi pokloni nešto drugo za rođendan, ali ne oružje, za ime boga. Tad sam ocu, pacifisti kome je profesija da vida rane, objasnila sve. Da floret nije napravljen za ubijanje. Da je to oružje za vežbu, sportski rekvizit koji nikad nije korišćen na bojnom polju, da se njime ne mogu odsecati udovi i da samo torzo služi kao meta, da svoje ime duguje tupom završetku koji je svojevremeno ličio na pupoljak. Bio je to prvi put da je moj otac nešto od mene primio na znanje. S ovim oružjem, mojim omiljenim floretom, prestala sam da budem dete.

Kao jedinica bila sam očev idol, ali moj idol bila je Helena Majer. Godinama sam maštala o tome da se borim protiv nje. Na olimpijskom podijumu u Berlinu „dobro građena devojka iz Rajnske oblasti“ stajala je svečano kao kip, u svojoj bluzi s visokim kopčanjem i belim flanelskim pantalonama, sa svastikom kao brošem ispod levog ramena, desne ruke ispružene napred. Stepenicu iznad nje stajala je Mađarica sa zlatnom medaljom i malim hrastom u saksiji. To što je morala da se zadovolji srebrom, nije mnogo pogadalo Majerovu, ali izgledalo je da je prolila koju suzu zbog tog drvceta. Tako bi rado ponela takvu uspomenu s nemačkog tla u svoju novu domovinu, Ameriku. Tek sam kasnije saznala da je otišla

upravo onda kada sam ja došla u Nemačku. Možda i bolje što je otišla, po Fon Betiheru su dobri mačevaoci jedino u samima sebi videli idola.

Prve noći u Rarenu golubovi su mi ušli u sobu. Sanjala sam kako svojim smežuranim nožicama hodaju po meni. Jedan gušavi debeli sivi pokušao je da mi pokljuca mladež s vrata. Pošto je bilo zagušljivo, odškrinula sam bila balkonska vrata ali se sad nisam usuđivala da ustanem i zatvorim ih. Činilo se da golubova ima svuda, da trčkaraju svuda po sobi. Na stolici je jedna silueta čistila krila od buva. Kroz zalepršanu zavesu mesec je samo na mahove osvetljavao osobu, bila sam suviše umorna da potražim prekidač pa sam navukla čaršav do brade. Ujutru sam odmah osetila ptičji izmet po mirisu. Mlečnobeke brljotine po tepihu. Kovitlanje paperja kad sam ustala iz kreveta. Na balkonu je bilo kao na bojnopolju, ulazeći i izlazeći, žustro su izgazili sopstveni izmet i izgubili polovinu svog perjanog omotača. Kakav su to naum imali? Sada je na krovu bilo mrtvački tiho.

„Dođe mi da propadnem u zemlju od sramote“, rekla je Leni koja je došla da me pozove na doručak. „Golubja govna su puna bakterija. Možeš od toga zaraditi upalu pluća, pročitala sam to u časopisu *Die Woche*. Zamoliću Hajnca da stavi mrežicu. A možemo i probati da sredimo neku od donjih

soba.“ Zgrabila je krčag s umivaonika i pljusnula vodu na balkon. Morala je da se lati metle iz hodnika, metući uz psovke, raskrečena i nagnuta napred. „Znaš li ti koliko sam danas već morala da pokupim govana? Nisam ja za to primljena u službu. Nismo mi skupljači izmeta, oduvek smo radili u fabrici kekša.“

Biće ovde još posla, neka ja sama nađem kuhinju. Stepenicama dole do predvorja, vrata desno od ogledala, onda tim hodnikom skroz do kraja, niz stepenike i naleteću sama od sebe na kuhinju. Ne treba da se bojim, gazda je u izvrsnom raspoloženju. Jutros je bio u šetnji, ustrelio je mladog zeca i sad sam sprema doručak. E da, rekao joj je da mi prenese kako se raduje mom društvu. Krv mi je šiknula u obraze. S tim galantnim pozivom knez Bolkonski se opet vratio na scenu. Podigla sam kosu, ispružila vrat i pošla k njemu. Na stepeništu sam pokušavala da spustim stopala tako da ne škripi. Ali kad sam sišla dole, sva očekivanja raspala su se u paramparčad. Fon Betiher nije sedeo za drugim krajem stola postavljenog belim stolnjakom, stajao je leđima okrenut meni i gnječio mleveno meso pokraj sudopere.

Kad sad pogledam unazad, vidim da sam zapravo čitavu svoju mladost provela sanjareći. Usled posvećenosti s kojom sam to radila, bila je to naporna navika. Nikad nisam imala dovoljno vremena da dosanjam priču, morala sam da nastavim gde sam stala, u sledećem neometanom trenutku, i onda bih nailazila na nesavršenosti, jer je, recimo, valjalo očistiti taj čar-dak ni na nebu ni na zemlji, neka mlada služavka preotela mi je ljubavnika dok mi je neka matora veštica kvarila planove svojim zamešateljstvom, a i šta je taj princ zapravo radio po čitav dan? Pre nego što bih uklonila sve ometajuće faktore,

već bi prošao čitav sat. Sanjarenje me je noću držalo budnom, s nekim pričama sam živela godinama, dobijale su sve više detalja, čak do motiva na manžetnama moje venčаницe. Sigurna sam da samo devoјčice sanjare tako zagriženo. Svi mladi ljudi idealizuju budućnost, ali devoјčice i sadašnjost.

Fon Betiher, dakle, a ne Bolkonski. Imao je na sebi dugačku košulju širokih rukava zavrnutih do lakata, na glavi više nije imao šešir. Već je bio prosed. Bio je samo nekoliko godina mlađi od mog oca. Koliko li će potrajati pre nego što to dopre do mene? Mašta je tvrdokornija od stvarnosti, to zna svaka luda koja ima svoje lucidne trenutke. Priviđenje se javlja čim original nestane iz vidokruga. Kao ljubavnik iz ormana, i barem isto toliko primamljiv. Iako je Fon Betiher svaki put krnjio idealnu sliku sebe, ja bih dovoljno domaštala da me drži noćima. Okrenuo mi je svoj neoštećeni obraz, klimnuo glavom kao da zna šta me zaokuplja. Nije me pitao da li sam dobro spavala, nije mario za to.

„Gde je Leni?“

„Izbacuje golubja govna iz moje sobe.“

Fon Betiher se pravio da ne čuje. Izvadio je bele grudve mlevene masti iz mašine za mlevenje, tutnuo ih u mleveno meso, i nalio ga onda konjakom. Za mene su to bili nepoznati mirisi. Moja majka je pravila *zoervleisj*, meso sa sirćetom, kako i treba. Vино svakako nismo stavljali u jelo s obzirom da smo ga pili samo jednom godišnje. A žestoka pića nam nisu ni ulazila u kuću. Neki komšija mi je jednom prilikom, dok smo se grudvali u ulici, dao da probam limburški pelinkovac, činilo mu se dobrom forum da me prevari kako je u pitanju sok od jabuka. U učiteljevoj kuhinji tog je jutra mirisalo na sastojke za paštetu: mast, konjak, prošaranu slaninu, teleću

džigericu, bubrege, ukiseljene vrganje i testo koje je pod krpom nadolazilo na prozorskoj dasci. Kroz otvoren prozor dopirali su mirisi zemlje, iskljajalog povrća u povrtnjaku, deteline koju je stoka pasla na livadama. Deteline je bilo i u želucu tek ustreljenog zeca koji je oklembesjenih ušiju čekao da bude obešen za vezane zadnje noge. Za nekoliko dana biće mu isprana creva, a mirisi koji se tada budu oslobodili, razdražiće sve domaće životinje. Sad je još mirisao na pesak u svom krznu i travu među prstima. Baš kao i Gustav, kunić koji je, još uvek živahan, skakutao ispod stola. Ovu utovljenu životinju je bolelo dupe za sve, a svakako za ono što joj se dešavalo iznad glave. Gustav možda jeste uljudno brabonjao u uglu, ali je zabijao zube u svaki komad nameštaja na koji bi naišao. Tresao je glavom, balansirao na velikim zadnjim nogama a prednjim umivao uši. Sledilo je iznenađenje za iznenađenjem. Fon Betiher je Gustavu ponudio parče slanine koju je njegova vilica malo po malo samlela.

„Niste to znali, je l' da? Kunići jedu sve. Čak i meso“, rekao je Fon Betiher. „Kao i goveda koja izglođu lešine u potrazi za mineralima. Niste nikad videli kravu s mrtvim zecom u gubici? Vole one ponekad da grickaju koščice zbog kalcijuma. U prirodi jedeš ili bivaš pojeden. Tu nema vrdanja. Ništa se tu ne baca. Kad životinja uquine, prvi se okupe insekti. Muve i larve namirisale su ovog zeca na kilometre. Zatim dolaze ptice grabljivice da rastrgnu kožu kako bi lisicama i tvorovima iznutrice bile na izvol'te. Doduše, posle nekoliko dana lešina se usled raspadanja već i sama od sebe otvara.“

Pomilovao je zecu krzno, a onda omirisao ruku. „Ovaj mora smesta u podrum. Gde je sad ta Leni?“

„Hoćete li pojesti i Gustava?“

„Nego šta! S brusnicama, ili u pacu od pavlake, krčkanog

u rizlingu, serviranog s paškanatom. Ili odležalog preko noći u mlaćenici, obavijenog slaninicom i pečenog u rerni. Posvetiću mu svakako dužnu pažnju. Leni, napokon!“

Samo što je ušla, Leni je već šutnula Gustava koga je to ostavilo prilično ravnodušnim. „Taj glodar je izgrizao sve rese na tepisima. I šta to moje oči vide: još brabonjaka. Gospodine, molim vas. Preklinjem vas na mojim izubijanim kolenima, ostavite te životinje napolju, makar na nedelju dana, meni to znači znatno manje loma, a noći su još dovoljno tople.“

„A ja šta ću? Čime da se greje usamljen čovek poput mene?“

Leni raširi ruke. „Ostaćete usamljeni ako žene koje vam dolaze budete zatvarali u golubarnik!“

Fon Betiher joj iritirano baci zeca u zagrljaj. „Evo ti, ženo. Brzo u podrum s njim.“

U kuhinju je ušao Hajnc i seo da čeka, dok je Fon Betiher sekao kobasicu na tanke režnjeve. Ovde se izvodio jutarnji ritual. Gazda je kuvao jaja, vadio mlad sir iz presolca, servirao pavlaku uz korpicu neočišćenih ribizli, stavio hleb u obliku pletenice na sto. Njegov sluga nije ni prstom mrdnuo. Primakao je svojoj ženi stolicu i zajedno su se u tišini prepustili molitvi. Kroz trepavice sam videla kako Fon Betiher bezobrazno zuri u njihove spuštene kapke. Mislim da je crpao zadovoljstvo iz činjenice što će oni nakon svog privatnog trenutka s Bogom najpre ugledati njegovu njušku, tu njegovu iskasapljenu facu. Nakon molitve postarao se da nam hrana ode u želuce, kao da smo psi lutalice. On sam jedva da je nešto jeo. Kad su tanjiri počeli da se prazne, svečanim glasom prekinuo je tišinu organizacionim obaveštenjem. To prvo jutro rekao je: „Jano, zar mi niste ništa doneli? Nešto od vašeg oca, recimo?“

Lenine oči blesnuše, njen muž mirno nastavi da žvaće, taj je umeo češće da se izlance, pismo, jaka stvar. Ja spustih nož na tanjir.

„Ima jedan koverat, učitelju. Oprostite, htela sam da vam ga predam ali nisam se usudila da vas ometam.“

„Koverat, naravno. Još jedno pismo. Ko zna koje po redu. Na videlo s njim.“

Fon Betiher je gestikulirao kao što to odrasli čine kad se neko dete usteže da pokaže crtež. Smesta sam se povinovala. Opet sam morala uz one stepenice, velikim koracima, vrteći se oko stubova. Bila sam detinjasta. U današnje vreme su devojčice pametnice, samostalne, ali u moje vreme su prelazile od jednog tutorstva pod drugo. Jedini preduslov bio je da već i same budu brižne, što ja nisam ispunjavala. Ja sam više volela da budem predmet brižnosti, tako zaštićena mogla sam da ostanem razigrana. To što sam polagano postajala žena nije spadalo u moje namere. Svakako ne zato što sam bila muškobanjasta, ili nekakva grubijanka, već zato što sam više volela da sve ostane po starom. Iznerviralo me je što su u petnaestoj počele da mi rastu grudi. Ti brežuljci ispod bradavica nisu išli uz mene. Obuzela me je čudnovata seta koja je veoma sporo čilela. Helena Majer tokom mačevanja nije nosila štitnik za grudi. Nisam, dakle, ni ja. Kad nosiš tako nešto pod bluzom, onda kao da tražiš da te pogode u važeću površinu. Smatraš to mogućim, pa samim tim činiš kompliment protivniku. Od toga mi je jačala odbrana, pogotovu kvart i sikst. Kad bih prilikom mačevanja bila pogođena u grudi, pozlilo bi mi. Šta su mi trebale te mlečne žlezde, te sise. Majka neću biti. A neće ni Helena. Nije bila slučajnost što je moj idol nosio isto ime kao i najlepša od svih grčkih boginja, zaštitnica mladih devica, oteta, savladana. Mi smo bile

mlade Spartanke koje su se borile kako nikad ne bi odrasle. Pa ipak strastveno. U svojim snovima sve sam češće postajala predmet požude. Noću bi moja pažljivo iskomponovana maštanja potisnula grozničava, neobuzdana priviđenja koja su me ostavljala uzdahtalu od sladostrašća. Nisam uspevala da ih uhvatim, a ni ona mene.

Mačevaoci su često pomalo detinjasti, izigravaju musketare tako što puštaju kosu, piju vino iz flaše, trupću unaokolo u čizmama, i lupaju šakom po stolovima – samo ne kad su na borilištu, jer tamo su smrtno ozbiljni. Čak je i Fon Betiher bio razigran, na svoj način. On je svoju maštu usmeravao na životinje koje je učio ljudskom ponašanju. Kad bi mu to pošlo za rukom, radovao se kao dete. Gustavu je pripalo da otvori koverat. To je, naravno, bio spektakl: gledaj šta moj kunić ume, i gledaj koliko me malo zanima pismo tvoga oca. Životinja je mehaničkom posvećenošću grickala koverat, i to precizno ivicom. Kad je stigla do ugla, cimnula je malo tako da se odgrizena traka odvojila pa je mogla da bude pojedena. Otvaračem za pisma to se ne bi bolje obavilo. Fon Betiher je ugurao ruku u karton, izvukao pismo i stao da čita. Puna tri lista skoro da se nisam usuđivala da dišem. Napeto sam mu zurila u oči, kao da se u njima ogledaju slova, ali one su letele preko slova i, kao što se Leni pribojavala, gledale su sve srditije.

„Rado bih vam pročitao, ali je suviše neprijatno. Vi ste mu ćerka i nemam prava da razorim sliku koje ćerke navodno imaju o svom ocu. Oćutaću.“ Savio je pismo i vratio ga u koverat. Tamo je bilo još nečeg.

„Šta to još imamo ovde?“

Bila je to požutela slika. Zavrtelo mi se u glavi od radoznalosti, ali Fon Betiher je pošao do sudopere, stavio čitavo

pismo među stranice podebelog kuvara, i uz tresak zalupio knjigu.

„Tako. Videćemo mi još ko će ispasti u pravu“, rekao je podrugljivo. „Očekujem vas za pola sata na prvom času u sali za mačevanje.“

Sala za mačevanje svojevremeno je bila balska sala. Parket je u sredini bio izlizan, u veku u kojem se plesalo ukруг. Na mestu gde su satenske cipelice sledile korake oficirskih čizama, sada se još samo koračalo napred i nazad. I sad se sledilo ali više nikad ukруг. Crnom bojom bila su označena tri borilišta, po veoma strogoj koreografiji: četrnaest metara dužine, dva metra širine, u središtu dva trougla, a na dva metra s obe strane linija za postavljanje u stav, tri metra iza linija za opomenu za borce sabljom i mačem, za dužinu sečiva dalje je linija za opomenu za floretiste, a metar iza nje, dakle ni korak više, poslednja granica. Jedino što je još podsećalo na šuštavi til balskih haljina bile su zavese koje su se nadi-male pred poluotvorenim balkonskim vratima. Bilo je toplo. Povukla sam kragnu svoje štepovane bluze i pogledala se u veliko ogledalo. Mačevalka. Pocrnelo lice i šake odudarali su od beline odela koje je moja majka nakratko bila potopila u izbeljivač. Uzela sam svoj omiljeni floret, navukla rukavice, priljubljenih peta stala u stav mirno, salutirala. U tom trenutku u salu je ušao Fon Betiher. Šepao je, to sam sad u ogledalu prvi put primetila.

„Lepo, samo vi sebe pozdravljajte. Zasad ste sebi jedini protivnik. Tog se treba bojati, kao što svi mačevaoci znaju.“

„Kada će stići ostali učenici?“

„Moraćete se zadovoljiti dvojicom mladih boraca sabljom. Bez brige, daću da opet malo vežbaju s floretom. Znaite već,

od onih su mladih giliptera koji ne umeju da izvedu pristojnu ripostu, a već hoće da vitlaju moćnim oružjem. Polet i izdržljivost, to je omladini bitno, više od toga nije u stanju da pruži. Trebalo je da stignu još prošle nedelje. Pre dva dana primio sam telegram od njihove majke, ima nekih problema. Još malo strpljenja. Do tada ću proveriti da li se tako dobro mačujete kao što vaš otac tvrdi.“

Vukući nogu, iritirano mi je prišao. „Ne hodam uvek ovako. Ponekad me zavatlava. Dajte da vidim vaše oružje.“

Uzela sam floret za sečivo i ponosno mu ponudila dršku. Ni reč kritike na račun mog oružja, inače među nama više nema pomirenja. Fon Betiher je stiskao kožu, istezao ruku, zurio niz sečivo, vrteo floret palcem i kažiprstom, još jednom stisnuo, zavrteo zapešćem, klimnuo glavom. „Dobro, a sad mi pokažite da ste dostojni ovog oružja. *Stellung*, u stav!“

„Bez oružja?“

Odmah me je pogodio posred grudi. „Koja gušćica! Kad čujete *Stellung* da ste tako i stali, u stav, razumete li? Ili treba to da kažem na francuskom? *Stellung!*“

Postavila sam se u stav, svoj prazni dlan u rukavici držala sam ispružen pred sobom.

„Šta je ovo?“

Kucnuo me je u levu ruku koju sam držala dignutu iza sebe. „Opustite te prste! Opušteno, ne zaustavljate kočijaša!“

Zatim mi je izmerio odstojanje između stopala, šutnuo me u petu zadnje noge koja je možda za procenat odstupala od linije koju je on imao u mislima.

„Tststs... *Ausfall*, iskorak!“

Ispravljajući me do u milimetar, ostavio me je dugo u iskoraku, sve dok mi butine nisu zadrhtale. Znala sam da svakog trenutka može uzviknuti: „*Stellung!*“

Brzo sam se vratila u početni položaj. Učitelj mi vrati oružje i lupnu se po grudima. „Jedan lepi *Ausfall*, moliću fino.“

„Nemate na sebi bluzu.“

On zakopča dugme, parče sedefa od pola centimetra. „Ovo dugme je važeća površina. Bolje se brinite o tome kakav će utisak na mene ostaviti vaš iskorak, a ne kakav otisak.“

Skoro da me je spopala čežnja za učiteljem Lujem koji možda nije bio istinski učitelj ali mi se zato divio. Luj, koji je trupkao nogama od radosti kad bih postigla pogodak. Bila sam njegova najbolja učenica, više bi voleo da sam otišla na neku parisku akademiju nego kod ovakvog opskurnog vojnog lica u Nemačkoj. Ti oficiri nisu imali pojma o ženskom mačevanju. Kad je Fon Betiher nakon petnaest minuta zaključio da je video dovoljno, pobojala sam se da je Luj bio u pravu. Nad mojim telom je bila izvršena inspekcija od stopala do vrhova prstiju, ocenio je da je u pitanju solidan aparat, gibak, moglo se raditi s njim, ali što se moje sposobnosti reagovanja tiče, brzine, taktike, ukratko svega zbog čega sam u Mastrihtu dobijala nagrade, to ga još nije zanimalo. Imao je druga posla, nek se ja zasad mačujem protiv svog odraza u ogledalu. Nadala sam se da će me ipak krišom posmatrati sa stepeništa. Zavese su zalepetale, vrata su se s treskom zatvorila. U ogledalu sam videla opasnu protivnicu. Činila me je nesigurnom, a nesigurnost je smrtonosni udarac za mačevaoca. Stajala je tamo, s oružjem kojeg možda nije bila dostojna i s nedovoljnom telesnom visinom. Nije bila ružna, neki su je čak smatrali lepom, ali ukusi se razlikuju. Ja nisam bila po sopstvenom ukusu. Volela sam arijeviski tip, deset godina kasnije tako nešto se već više nije smelo reći, ali ja sam stvarno volela plavuše, plavih očiju, stamene,

poput kupusa na zamrznutoj njivi. Bilo je dečaka koji su se zaljublivali u mene zbog moje puti koja je imala boju mladih oraha. Ali ja sam ih razjurivala. U svojim maštanjima sam izgledala sasvim drukčije. U Mastroihu me je jedna mačevalka suočila s činjenicom. „U ogledalu si mnogo lepša!“, uzviknula je, a onda hitro dodala: „Hoću reći, pa, znaš već šta hoću da kažem.“ Šteta je već bila učinjena, to me je sludelo za sva vremena. Ta Jana u ogledalu bolje da stavi masku na lice, onda će sve biti u redu. S maskom sam pobeđivala na takmičenjima, čak i onu pakosnicu u klubu. U Rarenu su maske stajale na polici kraj zida. Jedna mi je bila taman, ali nije bilo nikog da me vidi. Iz dvorišta, dole, dopirao je ljutiti Fon Betiherov glas. Izdirao se na Hajnca, nešto povodom ribnjaka i mrtvih riba. Vratila sam masku na mesto, odložila oružje i išunjala se iz sala.

Nisam dugo morala da tražim u kuhinji. Knjiga je ležala posred daske za sečenje. Na omotu je pisalo: *Gastrozofija. Vodič za nepca i dub*. Knjiga je bila puna ilustracija koje su ličile na obojene fotografije. Jela od ribe u pastelnim tonovima. Pečeno prasence s papcima u umaku od sočiva. Na sredini knjige tamnocrveni mesni pejzaži, mesarski nož u bleđoj ruci pokazuje: ovako se preseca kičma jagnjetu, odvaja svinjsko meso od butne kosti, čiste žile s goveđeg bifteka. Ilustracije su ličile na one iz očeve ordinacije na kojim je ljudsko telo bilo prikazano tako da su se videli razgolićeni mišići, organi i kosti. Kao dete nisam mogla da verujem da se i u mojoj sopstvenoj glavi krije takva jedna lobanja. Ovako odvajate lopaticu od prednje noge, pokazivala je mesarska ruka. Koverat je bio izvađen iz knjige.